

Waarom Vreedzaam aansluit bij de wet burgerschapsonderwijs

Sinds 2021 is er de wet burgerschapsonderwijs voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. In augustus 2023 is burgerschap daarnaast opgenomen in de standaard Basisvaardigheden van de onderwijsinspectie. De verplichting om burgerschapsonderwijs vorm te geven heeft daarmee extra prioriteit gekregen. Hoe past het programma Vreedzaam bij de nieuwe wet en het Onderzoekskader van de inspectie?

De nieuwe wet in het kort

De wet benadrukt de acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, verantwoordelijkheidsbesef, het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie. Scholen zijn verplicht om respect

voor en kennis over deze basiswaarden te bevorderen.

Daarnaast moet de cultuur op de school in overeenstemming zijn met die basiswaarden. De school is dus een plek waar leerlingen op een veilige manier met die basiswaarden kunnen oefenen.

Scholen hebben de opdracht om hun burgerschapsonderwijs opnieuw onder de loep te nemen. Voldoet het aan de wet?

Scholen hebben sinds 2021 de wettelijke opdracht om zich inhoudelijk te verantwoorden over de volgende aspecten:

- **wetsartikel a** - het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat
- **wetsartikel b** - het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
- **wetsartikel c** - het bijbrengen van respect voor en kennis over verschillen, alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden
- **wetsartikel d** - een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden, waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met deze waarden en waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd voelen.

In de standaard Basisvaardigheden (OP.0) van het Onderzoekskader schrijft de inspectie voor dat scholen bewuste keuzes maken in het plannen en uitvoeren van burgerschapsonderwijs dat aansluit bij de eigen leerlingenpopulatie. Hierbij moet het burgerschapsonderwijs voldoen aan de volgende criteria:

- Doelgericht - De school formuleert concrete, te bereiken leerdoelen met de bevordering van (a) basiswaarden, (b) sociaal-maatschappelijke competenties en (c) respect voor en kennis van verschillen.
- Samenhangend - De school beschikt over een logische opbouw van de leerstof en aanpak waarmee de leerdoelen op burgerschap bereikt kunnen worden.
- Herkenbaar - De school realiseert de geplande leerstof en aanpak: het onderwijsaanbod, zoals de school beschrijft te willen geven, is ook zichtbaar in de praktijk.
- Evaluatie - De school brengt de resultaten op betrouwbare en inzichtelijke manier in kaart en beschikt over gegevens die een representatief beeld geven, zodat de school kan beoordelen of de leerdoelen op burgerschap gerealiseerd worden.

Scholen zijn op zoek

De grootste verandering voor scholen is dat burgerschapsonderwijs nu een evaluatieverplichting heeft. Er is vrijheid om het aanbod naar eigen idee in te vullen, zolang scholen voldoen aan de wettelijke eisen en de criteria uit het onderzoekskader van de inspectie.

IJkpunten en bouwstenen

Hoe kom je als school tot goed burgerschapsonderwijs? Dat is voor veel scholen nog flink zoeken.

Om scholen te helpen, publiceerden de PO- en VO-Raad eind 2021 negen IJkpunten, samen met School en Veiligheid en de Academische Werkplaats. In de IJkpunten zijn kenmerken van goed burgerschapsonderwijs beschreven die helpen om het beleid voor burgerschapsonderwijs op te zetten: visie, doelen, inhoud, aanpak, schoolklimaat, resultaten, professionalisering, kwaliteitszorg en verbinding. Je kunt de IJkpunten zien

als een raamwerk. De vraag hoe je het burgerschapsonderwijs vervolgens concreet kunt invullen, wordt met deze IJkpunten niet beantwoord.

SLO heeft wél inhoudelijke voorstellen geformuleerd voor de concrete vormgeving van burgerschap op de school. Zij deden dat in 2021 door middel van een publicatie die bestond uit een voorbeeldmatige uitwerking voor zeven inhoudelijke bouwstenen van burgerschap: vrijheid en gelijkheid, macht en inspraak, democratische cultuur, identiteit, diversiteit, solidariteit en digitaal samenleven.

Bovendien is SLO in 2022 in opdracht van het ministerie van OCW gestart om concrete kerndoelen te ontwikkelen voor burgerschap. De conceptkerndoelen worden eind 2023 gedeeld om uit te proberen op scholen. Na deze uitprobeerfase volgt een politiek besluit over het vaststellen van de kerndoelen.

Vreedzaam ontwikkelt door

Vreedzaam ging in 1998 van start als een programma om het sociale en emotionele klimaat in de klas en school te verbeteren. Vanaf 2006 is het programma in samenwerking met de Universiteit van Utrecht doorontwikkeld tot een compleet programma voor democratische burgerschapsvorming en sociale competenties, wat ook de werktitel van het programma werd. Inmiddels biedt Vreedzaam scholen de mogelijkheid om van de school een oefenplaats voor democratie en actieve participatie te maken. In 2020 kwam er een nieuwe versie. Sociale veiligheid, gedrag en competenties, omgaan met sociale media en kritisch denken zijn versterkt

in het lesprogramma. Inmiddels gebruiken bijna 1.200 basisscholen het programma.

De lange ervaring en permanente doorontwikkeling hebben Vreedzaam tot een krachtig programma gemaakt. De school vormt een gemeenschap waar de hele schoolpopulatie kan oefenen met burgerschap. Leerlingen, leraren, directies én ouders. Er is aandacht voor de eigen identiteitsontwikkeling. Hoe is een kind? Hoe gedraagt het kind zich naar anderen, naar de omgeving en naar de wereld? Uitgangspunt is het in verbinding staan met de ander, de groep, de school en zelfs de wijk.

Hoe past Vreedzaam in de nieuwe wet?

1. Vreedzame scholen werken met een school-grondwet. Hierin staan sociale normen die passen bij de waarden uit de Nederlandse grondwet. De sociale normen komen ook terug in het lesprogramma en zorgen samen voor de in de wet genoemde cultuur. Dit sluit aan bij **wetsartikel a**.
2. Positieve conflictoplossing is één van de hoofddoelstellingen. Vreedzaam beschrijft en levert een structureel longitudinaal aanbod sociale en maatschappelijke competenties dat nodig is om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving. Dit sluit aan bij **wetsartikel b**.
3. Er is ruim aandacht in het programma voor diversiteit en respect voor alle vormen van diversiteit. Het vermogen om je in een ander te kunnen verplaatsen en het belang van inclusie en bestrijden van uitsluiting en discriminatie komen sterk in het programma naar voren. Dit sluit aan bij **wetsartikel c**.
4. Eén van de pijlers van het programma is het helpen vormgeven van de school tot een oefenplaats voor democratisch burgerschap en actieve participatie. Dit valt samen met **wetsartikel d** uit de verduidelijkte wet.

Conclusie

Vreedzaam geeft uitgebreid, structureel en duurzaam invulling aan burgerschapsonderwijs volgens de wetgeving en het toezichtkader van de inspectie.

Burgerschapsonderwijs is een brede opdracht waarmee je als school aan de slag kunt. De wet zelf geeft aan waar het om gaat: het bevorderen van basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties. Scholen zoeken zelf naar de juiste invulling hiervoor, die past bij hun eigen leerlingenpopulatie.

In het kader van een masterstage onderwijswetenschappen aan de Radboud Universiteit deed Manon Hendriks in 2022 een kort onderzoek naar hoe Vreedzaam past bij de wet burgerschapsonderwijs. Bevestigd werd de conclusie dat Vreedzaam uitgebreid, structureel en duurzaam invulling geeft aan burgerschapsonderwijs volgens de wetgeving.

Vreedzaam geeft uitgebreid, structureel en duurzaam invulling aan burgerschapsonderwijs volgens de aangescherpte wet.

Ten slotte: maatwerk mogelijk

De CED-Groep heeft lange ervaring met burgerschapsvorming via Vreedzaam en biedt ook een breed scala aan begeleiding, scholing en methodieken. Met deze expertise helpen we scholen die zelf burgerschapsonderwijs vorm willen geven graag op maat.

Wat heeft je aanbod op school nog nodig? Scan je burgerschapsonderwijs

De CED-Groep maakte een burgerschapsscan om scholen te helpen bij het inventariseren van mogelijke aanpakken voor het burgerschapsonderwijs. Scholen krijgen zo snel inzicht in wat zij hierin al gerealiseerd hebben. Ook geeft de scan suggesties voor andere activiteiten die je kunt inzetten.

Nadenken over waarmee je op school aan de slag gaat, helpt bij het formuleren van visie en doelen, en andersom.

Wil jij ook aan de slag met burgerschap in jouw school en wil je weten hoe de CED-Groep je hierbij kan helpen?

Vul dan de [scan](#) in en wij nemen contact met je op.

Vreedzaam biedt scholen de mogelijkheid om van de school een oefenplaats voor democratie en actieve participatie te maken.

Als leren je lief is

www.cedgroep.nl

facebook.com/cedgroep

linkedin.com/company/ced-groep